

БИБЛИ

Монголын Библийн Нийгэмлэг
Улаанбаатар
2014

Библи

© Монголын Библийн Нийгэмлэг, 1989, 1990, 1992, 2014

Хэвлэлийн газар — Монголын Библийн Нийгэмлэг

И—мэйл хаяг: bsmongolia@gmail.com

large ISBN 1—84475—013—2

small ISBN 1—84475—014—0

Энэхүү орчуулгатай холбоотой зохиогчийн бүх эрх хуулиар хамгаалагдана. Зохиогчийн эрхийг хадгалж буй этгээдийн зөвшөөрлийг бичгээр аваагүй үедээ энэхүү орчуулгын аль нэгэн хэсгийг дахин хэвлэх, компьютерийн системээр хадгалах, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулах, ямар нэгэн үзвэр болон үзүүлэнд хэрэглэх, кино болон видео үзүүлбэрт ашиглах, радио, телевизээр сурталчилгаа хийхэд ашиглах, вэб сайтад ашиглах болон бусад хэлбэрээр иш татах, компьютер, кассет, буулгагч болон бусад ямар нэгэн техник хэрэгслийг ашиглан уг эхээр нь юмуу гуйвуулан өөрчилсөн байдлаар олшруулан хэрэглэх мөн аливаа нэгэн ном сонин, сэтгүүл болон гарын авлага, хэвлэл мэдээллийн бусад хэрэгсэлд ийм маягаар оруулан сурталчилгаанд ашиглахыг хуулиар хориглоно. Энэхүү орчуулгаас ашиглах хүсэлтийг гаргахдаа зохиогчийн эрхийг хадгалж буй этгээдэд шууд бичгээр хандах бөгөөд зөвшөөрлийг зөвхөн бичгийн хэлбэрээр олгоно.

The Bible

This translation is covered by international copyright laws. Unless written permission has been obtained from the copyright holders, the printing of any part of this translation, electronic storage by any means, its use in any media, film, video, radio, television, website or any way quoting it, its use on a computer, cassette, copying by any method, altering it in any way, and the use of any part of it in any book, newspaper, magazine, hand-out or any other production is forbidden. Copyright permission is granted at the discretion of the copyright holders and all communications with them must be in writing.

*Өвс ногоо гандан,
цэцэг навчис унадаг ч
Ертөнцийн Эзэний маань үг
үеийн үед үлдэнэ.*

«Яашах» 40.8

ГАРЧИГ

Оршил

8

ХУУЧИН ГЭРЭЭ

«Эхлэл»	Эхлэл	2222
«Чөлөөлөгдсөн нь»	Египетийн боолчлолоос чөлөөлөгдсөн нь	2222
«Хууль»	Ертөнцийн Эзэний тогтоосон хууль	2222
«Тооллого»	Хүн амын тооллого	2222
«Дэлгэрэнгүй хууль»	Дэлгэрэнгүй хууль	2222
«Ишуугаа»	Ишуугаагийн үеийн түүх	2222
«Захирагч нар»	Улсын захирагч нарын түүх	2222
«Рүүт»	Рүүт бүсгүйн түүх	2222
«Шимүүлийн дээд»	Шимүүлийн үеийн түүхийн дээд дэвтэр	2222
«Шимүүлийн дэд»	Шимүүлийн үеийн түүхийн дэд дэвтэр	2222
«Хаант улсын дээд»	Хоёр хаант улсын түүхийн дээд дэвтэр	2222
«Хаант улсын дэд»	Хоёр хаант улсын түүхийн дэд дэвтэр	2222
«Судрын дээд»	Түүх судрын дээд дэвтэр	2222
«Судрын дэд»	Түүх судрын дэд дэвтэр	2222
«Эзээр»	Эзээрийн түүх	2222
«Нийхмайх»	Нийхмайхын түүх	2222
«Эстээр»	Эстээр бүсгүйн түүх	2222
«Иов»	Иовын түүх	2222
«Дуулал»	Ертөнцийн Эзэнд өргөсөн дуулал	2222
«Сургаалт үгс»	Сургаалт үгс	2222
«Гүн ухаантан»	Гүн ухаантны сургаал	2222
«Дууны дуун»	Дууны дуун	2222
«Яашах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яашахын дамжуулсан үг	2222
«Яйрмайх»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яйрмайхын дамжуулсан үг	2222
«Эмгэнэл»	Иерусалим хот сөнөсөнд дуулсан эмгэнэлийн дуу	2222
«Яахизхийл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яахизхийлын дамжуулсан үг	2222
«Данийл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Данийлын дамжуулсан үг	2222
«Хүшээ»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хүшээгийн дамжуулсан үг	2222
«Юүгээл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Юүгээлийн дамжуулсан үг	2222
«Амос»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Амосын дамжуулсан үг	2222
«Увадяах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Увадяахын дамжуулсан үг	2222
«Ионаах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Ионаахын дамжуулсан үг	2222
«Михаах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Михаахын дамжуулсан үг	2222
«Нахуум»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Нахуумын дамжуулсан үг	2222
«Хавахуух»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хавахуухын дамжуулсан үг	2222
«Цифаняах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Цифаняахын дамжуулсан үг	2222
«Хагай»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хагайн дамжуулсан үг	2222
«Зихаряах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Зихаряахын дамжуулсан үг	2222
«Малаахи»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Малаахийн дамжуулсан үг	2222

ШИНЭ ГЭРЭЭ

«Матай»	Матайн бичсэн ном	2222
«Маарх»	Маархын бичсэн ном	2222
«Луух»	Луухын бичсэн ном	2222
«Иоган»	Иоганы бичсэн ном	2222
«Үйл явдал»	Есүсийн төлөөлөгчдийн хийсэн үйл явдал	2222
«Ром»	Ром хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«1 Коринф»	Коринф хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн анхны захидал	
«2 Коринф»	Коринф хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн хоёрдахь захидал	
«Галат»	Галат аймгийн, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Эфес»	Эфес хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Филипой»	Филипой хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Холосас»	Холосас хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«1 Тесалоник»	Тесалоник хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн анхны захидал	
«2 Тесалоник»	Тесалоник хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн хоёрдахь захидал	
«1 Тимот»	Пуулиас Тимотод бичсэн анхны захидал	2222
«2 Тимот»	Пуулиас Тимотод бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«Тит»	Пуулиас Титэд бичсэн захидал	2222
«Филээмөн»	Пуулиас Филээмөнд бичсэн захидал	2222
«Еврейчүүд»	Еврейчүүдэд зориулсан захидал	2222
«Яахоб»	Яахобын бичсэн захидал	2222
«1 Пэтр»	Пэтрийн бичсэн анхны захидал	2222
«2 Пэтр»	Пэтрийн бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«1 Иоган»	Иоганы бичсэн анхны захидал	2222
«2 Иоган»	Иоганы бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«3 Иоган»	Иоганы бичсэн гуравдахь захидал	2222
«Юудас»	Юудасын бичсэн захидал	2222
«Үзэгдэл»	Есүс Христийн харуулсан үзэгдэл	2222
Товч тайлбар толь	2222
Газрын зураг	2222

БИБЛИЙН НОМУУД ҮСГИЙН ДЭС ДАРААЛЛААР

«Амос»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Амосын дамжуулсан үг	2222
«Галат»	Галат аймгийн, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Гүн ухаантан»	Гүн ухаантны сургаал	2222

«Данийл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Данийлын дамжуулсан үг	2222
«Дуулал»	Ертөнцийн Эзэнд өргөсөн дуулал	2222
«Дууны дуун»	Дууны дуун	2222
«Еврейчүүд»	Еврейчүүдэд зориулсан захидал	2222
«Дэлгэрэнгүй хууль»	Дэлгэрэнгүй хууль	2222
«Захирагч нар»	Улсын захирагч нарын түүх	2222
«Зихарях»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Зихаряхын дамжуулсан үг	2222
«Иов»	Иовын түүх	2222
«Иоган»	Иоганы бичсэн ном	2222
«1 Иоган»	Иоганы бичсэн анхны захидал	2222
«2 Иоган»	Иоганы бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«3 Иоган»	Иоганы бичсэн гуравдахь захидал	2222
«Ионаах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Ионаахын дамжуулсан үг	2222
«Ишуугаа»	Ишуугаагийн үеийн түүх	2222
«1 Коринф»	Коринф хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн анхны захидал	
«2 Коринф»	Коринф хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн хоёрдахь захидал	
«Луух»	Луухын бичсэн ном	2222
«Маарх»	Маархын бичсэн ном	2222
«Малаахи»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Малаахийн дамжуулсан үг	2222
«Матай»	Матайн бичсэн ном	2222
«Михаах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Михаахын дамжуулсан үг	2222
«Нахуум»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Нахуумын дамжуулсан үг	2222
«Нийхмайх»	Нийхмайхын түүх	2222
«1 Пэтр»	Пэтрийн бичсэн анхны захидал	2222
«2 Пэтр»	Пэтрийн бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«Ром»	Ром хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Рүүт»	Рүүт бүсгүйн түүх	2222
«Судрын дэд»	Түүх судрын дэд дэвтэр	2222
«Судрын дээд»	Түүх судрын дээд дэвтэр	2222
«Сургаалт үгс»	Сургаалт үгс	2222
«1 Тесалоник»	Тесалоник хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн анхны захидал	
«2 Тесалоник»	Тесалоник хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн хоёрдахь захидал	
«1 Тимот»	Пуулиас Тимотод бичсэн анхны захидал	2222
«2 Тимот»	Пуулиас Тимотод бичсэн хоёрдахь захидал	2222
«Тит»	Пуулиас Титэд бичсэн захидал	2222
«Тооллого»	Хүн амын тооллого	2222
«Увадяах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Увадяахын дамжуулсан үг	2222
«Үзэгдэл»	Есүс Христийн харуулсан үзэгдэл	2222
«Үйл явдал»	Есүсийн төлөөлөгчдийн хийсэн үйл явдал	2222
«Филипой»	Филипой хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Филээмөн»	Пуулиас Филээмөнд бичсэн захидал	2222
«Хаант улсын дэд»	Хоёр хаант улсын түүхийн дэд дэвтэр	2222
«Хаант улсын дээд»	Хоёр хаант улсын түүхийн дээд дэвтэр	2222

«Хавахуух»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хавахуухын дамжуулсан үг	2222
«Хагай»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хагайн дамжуулсан үг	2222
«Холосас»	Холосас хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Хууль»	Ертөнцийн Эзэний тогтоосон хууль	2222
«Хүшээ»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Хүшээгийн дамжуулсан үг	2222
«Цифанях»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Цифаняхын дамжуулсан үг	2222
«Чөлөөлөгдсөн нь»	Египетийн боолчлолоос чөлөөлөгдсөн нь	2222
«Шимүүлийн дэд»	Шимүүлийн үеийн түүхийн дэд дэвтэр	2222
«Шимүүлийн дээд»	Шимүүлийн үеийн түүхийн дээд дэвтэр	2222
«Эзээр»	Эзээрийн түүх	2222
«Эмгэнэл»	Иерусалим хот сөнөсөнд дуулсан эмгэнэлийн дуу	2222
«Эстээр»	Эстээр бүсгүйн түүх	2222
«Эфэс»	Эфэс хотын, Есүс Христэд итгэдэг хүмүүст	2222
	Пуулийн бичсэн захидал	
«Эхлэл»	Эхлэл	2222
«Юудас»	Юудасын бичсэн захидал	2222
«Юүгээл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Юүгээлийн дамжуулсан үг	2222
«Яйрмайх»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яйрмайхын дамжуулсан үг	2222
«Яахизхийл»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яахизхийлын дамжуулсан үг	2222
«Яахоб»	Яахобын бичсэн захидал	2222
«Яашах»	Ертөнцийн Эзэний зарлага Яашахын дамжуулсан үг	2222

+

+

+

+

ОРШИЛ

Библи нь анх еврей, арамей болон грек хэл дээр бичигдсэн бөгөөд уг ном нь Ертөнцийн Эзэний Ариун Сүнсний хүч чадлаар түүний үгийг алдаа мадаггүй илэрхийлсэн гэдэгт итгэх итгэлийн үндсэн дээр энэхүү орчуулга хийгдсэн болно.

Библи нь Ертөнцийн Эзэний мөнхийн үнэн үг учраас хүн төрөлхтний түүхийн шинэ үе болгонд шинэ хүч чадлаар түрэн орж нөлөөлөхдөө хувь хүний амин чухал хэрэгцээ болсон асуултуудад Ертөнцийн Эзэний хариултыг өгсөөр иржээ. Түнэр харанхуй хүний нийгэмд амьдарч буй хүмүүсийн явах замд Ертөнцийн Эзэний үг л онцгой хурц гэрэл гэгээгээ тусган, авралд хүргэх мэргэн ухааныг өгснөөр хувь хүмүүс Ертөнцийн Эзэний яруу алдрыг мандуулахын тулд Христийн төлөө амьдралаа зориулан зүтгэж, мөнхийн сайн сайхныг авчрах зам дээр баттай зогсдог билээ.

Орчуулгыг эхлүүлсэн түүхэн үйл явц

Энэхүү орчуулга нь еврей болон грек текстээс нь монгол хэл дээр орчуулах аргаар хийгдэв. 1968 онд монгол үндэстний төлөө Их Британи улсад хэдхэн хүн үнэн сэтгэлийн угаас Ертөнцийн Эзэнээс гуйж байсны үр дүнд энэхүү орчуулгын эх үүсвэр тавигдсан болно. Тэрхүү гуйлтаас хойш тун удалгүй арваад хоногийн дараа БНМАУ-ын Шинжлэх ухааны академис Их Британи руу албан ёсны захидал ирүүлсэнд «Та бүхэн орос, англи болон монгол хэл дээрх Библийг манайд явуулна уу?» гэсэн хүсэлтийг тавьсан байлаа. Гэхдээ тухайн үед орос болон англи Библийг л тэдэнд явуулахаас өөр боломж байсангүй. Тийнхүү Библийг орчин цагийн монгол хэл дээр орчуулах хэрэгцээтэй нь илэрхий болсон ажээ.

Орчуулгын ажлын эх үүсвэрийг 1971 онд тавигдсанд тооцож болно. Улмаар Библийн «Шинэ Гэрээ» ном нь 1990 онд монгол хэл дээр хэвлэгдэн гарсан бөгөөд энэ нь социалист системийн орнууд дотроос бүхэл бүтэн нэг улсын хэл дээр анх удаа бүтнээрээ орчуулагдан гарсан «Шинэ Гэрээ» байлаа. «Шинэ Гэрээ»-ний тэрхүү орчуулгыг хийхдээ Библийн эх бичигт агуулагдаж буй утга санааг уншигчдад аль болохоор ил гарган тавьж өгөхийг чухалчлан зорьсон бөгөөд үүний шалтгаан нь гэвэл, монгол хэлээр уншигчдын хувьд Библийг тараах болон тайлбарлан зааж сургах ямар нэгэн нөхцөл бололцоо тэр үед хараахан бүрдээгүй байсных болно. Орчуулагч нар нь Библийн «Хуучин гэрээ»-ний орчуулгыг цаашир үргэлжлүүлэн хийхдээ текстийн утгыг аль болохоор үгэнд нь захируулан гаргахаар төлөвлөсөн бөгөөд түүнийхээ үндсэн дээр «Шинэ Гэрээ»-ний анхны орчуулгыг дахин хянан засварлахаар шийдсэн байна. Ийнхүү Библийн энэхүү бүрэн орчуулга анх удаа монгол уншигч таны гар дээр очиж байгаа нь энэ болой.

Орчуулгын зорилго

Энэхүү орчуулгыг хийхдээ Библийн эх бичгийн утгыг аль болохоор зөв гаргахын зэрэгцээ орчин цагийн монгол хэлээр уншихад ойлгомжтой бөгөөд найрлагын хувьд эвтэйхэн байлгахыг гол зорилго болгосон юм. Орчуулагчдын гол анхаарал тавих зүйл бол Библийн анхны эх текстийг бичсэн эртний еврей, арамей болон грек хэлтэйгээ монгол хэлний утга нь үнэн зөвөөр дүйцэж байгааг магадлах ёстой байв. Тиймээс ч орчуулгыг нарийн нямбай, алдаа мадаггүй, найдвартайгаар хийхэд ихэд анхаарсан бөгөөд үүнээс гадна Библийн номуудыг анх бичсэн хүмүүсийнх нь бичгийн онцлог аяс буюу жанрыг тэр хэвээр нь гаргаж тавихыг зорьсон болно.

Гэхдээ гадаад хэлнээс монгол хэл рүү үг, үгээр нь зоожд хадсан «хадмал» орчуулга хийхийг зориогүй юм. Яагаад гэвэл, аливаа нэгэн хэлнээс нөгөө хэл рүү орчуулга хийхэд нэг хэлний утга санаа илэрхийлэх арга хэлбэр нь нөгөө хэлэнд өөр байдгаас шалтгаалан Библийн номуудыг бичсэн хүмүүсийн бодол санааг тэр чигээр нь өөр хэлэнд дамжуулах үед тухайн

хэл, соёлын хувьд нэг үгийг ямар утгаар хэрэглээд байгааг нь харгалзан үзээд найруулан зохицуулах шаардлага байнга гарч байдаг нь үнэн билээ. Тиймээс үг, үгээр нь тулгаж хийсэн ямар ч орчуулга нь анхны эхээсээ утга хазайдаг бөгөөд орчуулгын явцад орчин цагийн монгол хэлний өвөрмөц байдлыг харгалзан үзэх хэрэгцээ ч зайлшгүй гарч байв. Тийнхүү өнөөдрийн уншигчийн ойлгож байгаа утгыг тухайн түүхэн үеийн эх бичгийг уншсан хүний хүлээн авсан ойлголттой яг адил байлган орчуулахыг зорьсон болно.

Үүнд, эх текстээс утга санаа нь хазайж зөрөөгүй хирнээ монгол хэлээр яв цав илэрхийлсэн агаад төрөлх монгол хэлээрээ унших чадвар бүхий хэн хүнд бүрэн ойлгомжтой, өгүүлбэр зүйн алдаа мадаггүй орчуулга хийхийн тулд үе уламжилсан өвөрмөц хэллэгүүд болон орчин цагийн монгол хэлний аль, алиныг нь ашиглан, хэлний найрлага зүйг мөн орхигдуулалгүй анхаарч байлаа. Тийнхүү олон нийтэд ч, хувь хүн ч ганцаарчлан уншихад тохиромжтой, цээжлэхэд хялбар, олуулаа нийлэн Ертөнцийн Эзэнийг хүндэтгэн хуралдах үед ашиглахад бас тохиромжтой орчуулга гаргахыг гол зорилгоо болгов.

Орчуулгын үндэс

«Хуучин гэрээ»-ний номуудыг орчуулахдаа МЭ 500—1000 оны үед Масоретуудын хэрэглэж байсан еврей хэлний текстүүдийг үндэс болгов. Ер нь аливаа хэл дээр Библийн орчуулгыг хийхдээ еврей хэл дээрх хамгийн эртний хуулбарт тооцогддог Мөхсөн тэнгисийн орчмоос олдсон дэлгэмэл номын текст, Библийн эхний таван номын Шомрон хэл дээрх текст, Библийн маш чухал түүхэн баримтууд болох грек хэлний «Septuagint» буюу «LXX», латин хэлний «Vulgata», Сири хэлний «Peshita», еврей хэлний «Targum» номуудыг харьцуулан ашиглаж эх текстүүдийн алдаа мэдгийг нарийвчлан үздэг уламжлалтай болно. Мөн «Дуулал» номын хувьд Жеромегийн «Juxta Hebraica» хэмээх текст болон Акулла, Симмацус, Теодотиан нарын бичсэн эртний номуудыг ашиглан текстийн алдаа мэдгийг тодорхойлдог байна. Олон үндэстнүүдийн хэл дээр Библийн орчуулгыг хийхэд нийтээр даган мөрддөг зарчмын дагуу Масоретуудын текстийн зарим нэгэн зүйлүүд үнэн зөв эсэх нь эргэлзээтэй үед дээрх материалуудыг хооронд нь харьцуулан үзэж байсан бөгөөд дээр дурьдсан нэр бүхий текстүүдийг ашиглан эх текстийн утга санаа үнэн зөв эсэхийг нарийвчлан тогтоож байлаа.

Харин «Шинэ Гэрээ»-ний орчуулгыг хийхдээ „Nestle-Aland“ текстийг ашигласан болно. «Wycliffe Bible Translators» болон «United Bible Societies» нэртэй байгууллагуудын үзэж байгаагаар Библийн номуудын гар бичмэлүүд нь олон дахин хуулбарлагдаж байснаас болоод бага зэргийн алдаа мэдгүүд эх текстэд аажмаар орж ирэх болсон байна. Тэгвэл жинхэнэ текст нь чухам ямар байсныг олж тогтоох асуудал 16-р зууны үеэс эхлэн тавигдаж эхэлсэн бөгөөд Европын эрдэмтэн судлаачид 11—13-р зууны үеийн грек эх текстүүдийг ашиглахдаа тэдгээрийг нэгтгээд «Textus Receptus» нэртэй эмхтгэлийг бий болгожээ. Гэтэл 19-р зууны дунд үеэс эхлэн дээрх текстүүдээс илүү найдвартай бүр ч эртний текстүүд олдож эхэлсэн бөгөөд үүнд зарим нь бүр 3—4-р зууны үеийн гар бичмэлүүд ч байв. Эдгээр нь Библийн номуудын жинхэнэ хуулбар болохыг эрдэмтэд санал нэгтэй баталдаг байна. Үүний үр дүнд хамгийн сүүлчийн буюу эх бичигтэйгээ хамгийн ойр дөт байж болох текстүүдийг нийтэд нь эмхтгээд «Nestle-Aland» хэмээн нэрлэсэн ажээ.

Янз бүрийн хэл дээр Библийг орчуулахдаа голдуу энэхүү текстийг ашигладаг болно. Эртний түүх, соёлын ач холбогдол бүхий чухал баримт бичгүүдийн дотроос Библийн «Шинэ Гэрээ» ном шиг эртний олон хуулбартай баримт бичиг байдаггүй ажээ. Олдмол хуулбаруудын дотор буй нэг үг нь нөгөөгөөсөө зөрсөн тохиолдолд тухайн үгийг сонгохдоо Библийн судалгаа шинжилгээний дагуу олонхийн хүлээн зөвшөөрсөн зарчмыг даган асуудлыг шийддэг байна. «Textus Receptus»-д байдаг хирнээ эртний грек хэл дээрх текст болон «Nestle-Aland» текстэд байхгүй үг, өгүүлбэрүүдийг энэхүү орчуулганд оруулахдаа том хаалтанд хийж өглөө. [] Уг хаалтанд байгаа үг болон өгүүлбэрүүд нь Библийн зарим нэгэн хуучин хуулбар дээр байхгүй гэсэн үг юм. Хуучин болон Шинэ гэрээнд одоо байгаа эсэхээс нь үл хамааран текстэд анх байсан эсэх нь эргэлзээтэй үг, өгүүлбэрүүдийг бас том хаалтанд оруулж өгөв.

Уг орчуулгыг хийхдээ «Олон улсын Библи орчуулгын агентлагууд»-ын форумас дэвшүүлэн тавьсан зарчмуудыг ашиглаж байсан болно. Энэхүү форум нь янз бүрийн хэл дээр Библи орчуулгын ажлыг эрхлэн явуулдаг гол чухал байгууллагуудын санал дүгнэлтүүдийг хамруулсан байдаг ажээ. Энэ талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл авахыг хүсвэл, дорхи сайтыг үзэж болно. (www.ifoba.com)

Орчуулгын явц

Монгол хэл дээр «Шинэ Гэрээ» номыг анх орчуулан гаргаснаас хойших хугацаанд уншигчдаас янз бүрийн байдлаар санал хүсэлт, үг үсгийн алдаа мэдгийн тухай мэдээлэл ирж байсныг орчуулагчийн зүгээс хүлээн авч болгоомжтойгоор судлан үзээд зарим нэгийг нь хэрэгжүүлэн ашиглав.

Энэхүү орчуулгыг хийх явцдаа монголоос өөр хэл дээр Библи орчуулж байсан туршиллагуудыг судлан, хэл шинжлэлийн болон олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн Библийн орчуулга болон судалгаа шинжилгээтэй холбоо бүхий номуудыг өргөнөөр ашиглаж байлаа.

Библи орчуулгын зарчмын талаар «Wycliffe Bible Translators», «United Bible Societies» нэртэй байгууллагуудын орчуулгын зөвлөхүүд болон теологи судлаач нартай олон жилийн турш цуцалтгүй зөвлөлдөж байв. Орчуулгын ажлыг эхэлсэн цагаас авахуулаад нийтдээ 4 тивийн 6 үндэстний 13 зөвлөхүүд оролцон зөвлөгөө өгч байлаа. Тийнхүү еврей болон грек хэлний туршилага бүхий энэ хүмүүсийн үнэт зөвлөгөөнүүдийг анхааралдаа авч хэрэгжүүлсэн болно.

Мөн орчуулгын явцад олон тооны толь бичиг, тайлбар толь, нэр томъёоны толь бичгүүдийг ашиглав. Орчуулга хийх явцад орчин цагийн монгол хэлний нэр томъёог олон жилийн турш ажиглан судалж байлаа.

Орчуулгын эхний үе шатанд грек, еврей болон монгол хэлтэй орчуулагч ажиллаж текстийн утгыг монгол хэлээр гаргаж өгдөг байсан болно. Үүний дараа гадаад хэлний өндөр мэдлэг бүхий монгол эх хэлтэй хүн найрлагыг үзэж, нарийн хянан тохинуулаад засвар хийдэг байв. Үүний дараа орчуулгыг дахин уншиж, дахин шалгалтанд оруулж, нэр томъёог нарийвчлан нягталдаг байсан бөгөөд Библийн бүх номуудыг тус бүрд нь ийм аргаар орчуулан гаргаж байлаа. Үүний дараа бүх орчуулгыг грек болон еврей хэлний эх тексттэй нь тулган шалгадаг бөгөөд орчуулагч нар эргэлзээтэй зүйлийг харилцан ярилцаж алдаа мэдгийг засварладаг байв.

1971 онд орчуулгыг анх эхлэх үед Монгол улс нь социалист нийгмийн системтэй байсан учраас Библи гэж чухам ямар ном болох, нэр томъёонууд нь ямар ухагдахуунтай болохыг мэдэх монгол хүн үнэндээ байхгүй байсан юм. Үүнээс болоод Библи орчуулгын эхний үе шатанд оролцох монгол хүн байхгүй байсан бөгөөд орчуулгын эхлэлийг монгол хэлтэй, теологийн нарийн мэдлэгтэй гадаад хүн тавихаас өөр аргагүй байв. Цаашид орчуулгыг үргэлжлүүлэн хийх явцад Библийн нэр томъёо болон ухагдахууныг судлан ойлгосон монгол эх хэлтэй хүн гарч ирж уг ажилд бүрэн дүүрэн оролцох болсон нь Библийн гол чухал нэр томъёонуудыг шийдвэрлэхэд маш чухал үүрэг гүйцэтгэсэн болно. Монгол хүний ертөнцийг үзэх үзэл, итгэл үнэмшлийн үндэс нь атеизм болон Марксизм, Ленинизмын сургаал байсан учраас Библийн ухагдахууныг ойлгох явц нь маш олон жилийн урт удаан хугацааны үйл ажиллагаа байлаа. Гэвч эцсийн үр дүнд энэ нь эх монгол хэлээрээ Библийн чухал, чухал нэр томъёонуудыг ойлгомжтой бөгөөд тодорхой илэрхийлэхэд нь онцгой түлхэц болж өгсөн байна.

Орчуулгын ажлыг гүйцэд шийдвэрлэхэд монгол хүн монгол хэлээ сайн мэдэхээс гадна Библийн талаар гүн ойлголттой, Библи орчуулгын зарчмыг мэддэг байх нь гол чухал үзүүлэлт байв. «Wycliffe Bible Translators», «United Bible Societies» байгууллагуудын орчуулгын зөвлөхүүдийн ажил нь үүнд маш чухал үүрэг гүйцэтгэсэн бөгөөд тийнхүү эх текстийн утгыг гажуудуулалгүйгээр олон улсын чанарын төвшинд нийцсэн, зөв зүйтэй орчуулгыг хийхдээ монгол хэлний найрлага зүй, дүрмийн зөв байдлыг бүрэн дүүрэн хадгалах нь эрхэм зорилт болж байлаа. Энэхүү ажлын явцад дээрх зөвлөхүүд нь мэргэжлийн үнэт зөвлөгөө өгч байсан юм. Библийн талаар зөв ойлголттой, монгол хэлтэй гадаад нөхдүүд монгол орчуулгыг уншаад санал бодлоо нэмэрлэж байсан нь ч бас ашиг тусаа өгсөн болно. Орчуулгын ажлыг дууссаныхаа дараа нас, хүйс болон боловсролын хувьд ялгаа бүхий хэд, хэдэн хүнээр орчуулгыг уншуулж, уншигчдад хир зэрэг ойлгомжтой, уншихад хир зэрэг хялбар эсэхийг нь шалгаж үзсэн байна.

Орчуулгын бүх ажлыг дууссаны дараа цаашидын шалгалтыг хийхдээ компьютерийн аргаар монгол хэлнээс англи хэл рүү хадмал орчуулга хийсэн болно. Ингэхдээ монгол үг болгоныг англи үгтэй тулган орчуулж, монгол өгүүлбэр болгоныг англи хэл рүү үг, үгээр нь хадгаж орчуулав. Үүнийг уншиж гүйцэлдүүлэхэд монгол хэлний мэдлэгтэй хирнээ англи эх хэлтэй 25 орчим гадаад хүмүүс оролцжээ. Тэдгээр хүмүүс нь зөвхөн монгол хэл мэдээд зог-

сохгүй Библийн гүн гүнзгий мэдлэгтэй байсан учраас компьютерийн хадмал англи орчуулгыг ойлгомжтой англи орчуулга болгох ажлыг чадамгай хийсэн байна. Үүний үр дүнд орчуулгын зөвлөхүүд нь орчуулгыг англи хэлээр уншиж шалгах боломжтой болсон юм. Уг ажлыг 4 жилийн турш хийсэн бөгөөд дээрх хүмүүс нь орчуулгыг унших явцдаа үнэт зөвлөгөөнүүдийг өгч байсныг нь тэмдэглэн хэлэхэд таатай байна.

Үүний үр дүнд англи хэлтэй Библи орчуулгын зөвлөхүүд монгол орчуулгыг үзээд дүгнэж цэгнэн, Библийн гол чухал нэр томъёонуудыг утга ухагдахуунтай нь тулгаж үзэн, хянан шалгах бололцоотой болсон билээ. Иймэрхүү шалгалтыг орчуулгын зөвлөхүүд болон орчуулагч нар байнга хамтран хийж байсан бөгөөд эцсийн үр дүнд Библийн орчуулгыг зөв хийхийн үндсэн болсон гол чухал нэр томъёонуудыг хоёр талууд санал нэгтгэйгээр батлан шийдвэрлэсэн болно. Энэхүү ажлын явцад грек болон еврей хэлний текстийн утгыг яв цав хадгалсан хирнээ монгол хүнд бүрэн дүүрэн ойлгомжтой орчуулга хийхийг гол зорилго болгож байлаа.

Орчуулгын зөвлөхүүд нь Библийн номуудын өгүүлбэр бүрийг грек болон еврей хэлний эх тексттэй нь тулган шалгахдаа Библи судлаач эрдэмтдийн бүтээлүүдийг ашиглаж байв. Маргаантай болон эргэлзээтэй асуудал гарсан тухай бүрт хоёр талууд харилцан зөвлөлдсөний үндсэн дээр засвар өөрчлөлтүүдийг хийж байлаа. Энэхүү ажил нь нийт 6 жилийн турш үргэлжилсэн байна. Библийн ном болгоныг ийнхүү хэлэлцэж дуусаад Библи орчуулгын зөвлөхүүдийн үнэлгээ болон зөвшөөрлийг ном бүрт олгодог олон улсын жишгийн дагуу «Монголын Библийн нийгэмлэгийн орчуулагчдаас эрхлэн гаргасан Библийн энэхүү номын орчуулга нь „Олон улсын Библи орчуулгын агентлагууд“-ын форумаас тавьсан шаардлагыг бүрэн дүүрэн хангасан учраас хэвлүүлэх зөвшөөрлийг олгож байна» гэсэн үг бүхий гэрчилгээг ном болгонд олгосон ажээ.

Ерөнхийдөө энэхүү орчуулгын ажилд ямар нэгэн хэлбэрээр оролцон тусалж байсан хүмүүсийн тоо олон бөгөөд эх текстийн зөв утгыг гарган орчуулга хийхийн тулд нэр их хөдөлмөр зарцуулан, хүч чармайлт гаргасаар нийтдээ 43 жил болжээ.

Ертөнцийн Эзэний мөн чанар

Ертөнцийн Эзэний нэр болон түүний мөн чанар бол Библийн онцгой чухал ухагдахуун гэдэг нь ойлгомжтой зүйл юм. Ер нь хүний итгэлийн тухай ойлголтыг шүтэн биширч байгаа зүйлийнх нь тодорхой нэр томъёогүйгээр тайлбарлан таниулах гэвэл, бэрх асуудал болно. Хятад, солонгос, япон, буриад, халимаг, төвд болон монгол хэл дээр Библийн орчуулгыг хийж байсан түүхийг үзвэл, Ертөнцийн Эзэний мөн чанарыг илэрхийлэн харуулсан нэр томъёог эрэлхийлэх асуудал эртнээс улбаатай байсныг нь МЭ 8-р зууны үед хийж байсан хятад хэлний Библи орчуулгаас хүртэл харж болно.

Гол хүндрэл нь гэвэл, дээрх үндэстнүүдийн хэл соёл болон ёс заншилд өөрсдийнх нь шүтдэг шашны тодорхой нэр томъёо байдаг боловч Библийг бичүүлсэн Ертөнцийн Эзэний мөн чанартай тохирох ерөнхий нэр томъёо буюу тухайн улс үндэстний шашин шүтлэгийн ойлголттой хольж хутгалгүйгээр Ертөнцийн Эзэнийг илэрхийлэх нэр томъёо байдаггүйд оршдог байна. Зэрвэс харсан хүнд үүнийг хэлэхэд хэцүү байдаг боловч Европын соёлыг аваад үзвэл, орчлон дэлхий нь цорын ганц бүтээгчтэй, тэр нь мөнхийн бөгөөд ариун, өөрийн гэсэн хувь чанартай, бүхнийг бүтээгч, бүхнийг удирдан захирагч бөгөөд басхүү тэжээн тэтгэгч юм гэсэн ойлголтыг хүмүүс нь нийгмийнхээ түүхэн өв уламжлалаар авсан байдаг ажээ. Басхүү хүн төрөлхтөн бүгд түүний өмнө хариуцлага хүлээсэн байдаг гэсэн ойлголт тэдэнд байдаг бөгөөд энэ нь үнэндээ зүүн Азийн соёлд бараг ор тас байхгүй ойлголт болно.

МЭ 8-р зууны үед загалмайтны шашны Несторын урсгалынхан хятадад сургаалаа дэлгэрүүлэхдээ Ертөнцийн Эзэнийг нэрлэн дуудахын тулд эхлээд хятад хэл дээрх Буддын шашны нэр томъёог (佛) авч хэрэглэсэн боловч гуравхан сарын дотор бүгдийг өөрчлөн энэхүү шийдвэрээсээ татгалзжээ.¹

16-р зууны үед католик шашны Иезуит урсгалын миссионерүүд Ертөнцийн Эзэний нэрийг хятад хэл дээр хэрхэн орчуулах талаар том маргаан дэгдээсэн байдаг.

Мөн 19-р зууны үеэр Библийг хятад хэл дээр орчуулж эхлэхэд Ертөнцийн Эзэнийг илэрхийлэхэд тохиромжтой нэр томъёо олохын тулд хүмүүсийн дунд хүчтэй санал зөрөлдөөн

¹ Saeki, P. Y. (1937) *The Nestorian Documents and Relics in China*, Tokyo, Toho Bunkwa Gakuin. 425—430-р хуудас.

гарч байв. Энэхүү маргаан нь 40 жилийн турш үргэлжилсэн байна. Үүний үр дүнд Ертөнцийн Эзэнийг „Шан Ди“ (上帝) гэж нэрлээд бусад бурхан шүтээнүүдийн хувьд „шэн“ (神) гэдэг нэр томъёог сонгохоор болсон ажээ. Ертөнцийн Эзэнийг нэрлэсэн энэхүү нэр томъёог ямар нэгэн шашнаас зээлдэж аваагүй болно.

16-р зууны үеийн Португалиас Япон улсад ирсэн католик шашны миссионер Франсис Шайвер нь католик шашны сургаалыг анх японд оруулахдаа Буддын шашны „Даини-чи“ (大日) гэдэг нэр томъёо нь ямар ухагдахуунтай болохыг ойлголгүй эхлээд хэрэглэж байснаа дараа нь түүнээсээ татгалзжээ. Үүний шалтгаан нь гэвэл, Библийн ойлголт, ухагдахууны дагуу Ертөнцийн Эзэн нь хоорондоо солигддог гурвалсан хэлбэрээр өөрийгөө илэрхийлж байдгийг нь дээрх нэр томъёо харуулж чадахгүй байсан учраас Библийн сургаалыг заахад уг нэр нь тохиромжгүй хэмээн үзсэнийх болно.

Мөн Солонгос хэл дээр Библи орчуулсан түүхийг аваад үзвэл, Буддын шашны нэр томъёог (부처님) авч ашиглаагүй бөгөөд цорын ганц бүтээгч буюу Ертөнцийн Эзэний хувьд «Хананим» (하나님) гэдэг нэрийг хэрэглэжээ. Харин бусад бүх бурхан шүтээнүүдийн хувьд „шин“ (신) гэдэг нэр томъёог хэрэглэдэг байна. Энэ нь хятад хэл дээр Библи орчуулсан туршилагатай их төстэй харагддаг ажээ.

19-р зууны эхэн үед Халимаг хэл дээр Библийн орчуулга хийхдээ Ертөнцийн Эзэнийг „Дээд“ хэмээн нэрлэсэн байдаг бөгөөд дараа нь түүнийг «гэрэл гэгээ» гэсэн утгаар «гэгээн» хэмээн нэрлэж үзсэн байна. Харин бусад шашны бурхан шүтээнүүдийн хувьд „бурхан“ гэдэг нэрийг хэрэглэж байсан нь Хятад болон Солонгос хэлний орчуулгатай төстэй байлаа. Архивын материалаас үзвэл, Есүс Христийг бурхан гэж дуудах санааг Есүст үл итгэгч нэгэн халимаг сурвалжит ноён гаргасан байдаг бөгөөд уг хүн нь Ертөнцийн Эзэний мөн чанарын талаар ямар ч ойлголт байхгүй болохыг тухайн үеийн миссионерүүд мэдсэнийхээ дараа хэрхэн урам хугарсныг сурвалж бичигт тэмдэглэн үлдээсэн байжээ.¹

Харин 19-р зууны үед Шотландын миссионерүүд Буриадуудын дунд ажиллаж, буриад хэл дээр Библи орчуулах ажлыг хэрхэн хийж байсан нь үүнээс арай өөр байдалтай юм. Үүнд, Оросын үнэн алдарт шашинтнууд Ертөнцийн Эзэнийг буриад хэлээр бурхан хэмээн нэрлэдэг байсныг нь шууд хуулбарлан дууриасан байдаг. Үүний шалтгаан нь гэвэл, орос амьдарч буй орос бус үндэстэн, угсаатнуудыг Оросын иргэн болгон „оросчлох“ бодлогыг Оросын цагаан хааны үеийн засгийн газраас удаан хугацаагаар явуулж байсны үр дүн ажээ. Оросын цагаан хааны үед гаргасан хуулийн дагуу Оросын үнэн алдартны сүмд усаар угаалгуулсан буюу „загалмайлуулсан“ хүн оросын иргэншилд ордог байв. Үүнийг гүйцэлдүүлэхийн тулд уг хүн нь загалмайтны шашинд орсноо зарлах хэрэгтэй болдог байжээ. Халимаг, Буриад гэх мэт Христийн шашны тухай огт ойлголт байхгүй үндэстэн, угсаатнуудын асуудлыг тэд түргэн шийдвэрлэхийн тулд уг хүмүүс нь ердөө л Есүс бурханд итгэж байгаагаа зарласан бол хангалттай хэмээн үзсэн ажээ. Гэвч тэр хүмүүс нь үнэндээ Буддын шашинтай байсан бөгөөд Библид тодорхойлсон Ертөнцийн Эзэний тухай ямар ч ойлголтгүй байсан байна. Үүнд: „бурхан“ гэдэг нь Буддын шашны нэр томъёо бөгөөд хүмүүс үнэндээ өөрсдийнхөө ойлголтын дагуу мэддэг үгийг л хэрэглэж байсан нь илэрхий байдаг. Орост иргэншлийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэхдээ уг байдлыг ашигласан ажээ. Архивын материалаас үзвэл, Шотландын миссионеруудад Библи орчуулахад нь туслах Есүст итгэдэг буриад хүн байгаагүй учраас зөвхөн Буддизмын сургаал үзсэн буриад лам нар л орчуулгыг хийхэд нь оролцож байсныг тэмдэглэн үлдээжээ. Библийг орчуулахдаа тэд бурхан гэдэг үг хэрэглэж байсных нь гол шалтгаан гэвэл, энэ болно.²

Шотландын миссионерүүдийн захидлыг архиваас үзвэл, „тэнгэр“ гэдэг нэр нь бөөгийн мөргөлтэй холбоотойгоос гадна Монголчууд бүгд энэ нэрийг уламжлал ёсоороо хэрэглэдгээс болоод Ертөнцийн Эзэнийг илэрхийлэхийн хувьд тохиромжгүй нэр томъёо хэмээн үзсэн байдаг. 19-р зууны эхэн үеэр Буриадуудын дунд бөөгийн мөргөл маш хүчтэй тархаад байсан боловч тухайн үед бурхны шашин нь бөө мөргөлийг давамгайлсан гарч ирэх хандлага аль хэдийнээ бий болсон байжээ.

¹. (1818) *Periodical Accounts of the Mission of the Church of the United Brethren Established Among the Heathen*, 7-р боть, London, Church of the United Brethren. 302-р хуудас.

². Архивын материалаас авав. Мөн Bawden, C. (1985) *Shamans, Lamas and Evangelicals*, London, Routledge & Kegan Paul. 296-р хуудас. Мөн Darlow, T. H., Moule, H. F. (1911) *Historical catalogue of the printed editions of Holy Scripture in the library of the British and Foreign Bible Society*, London, The Bible House. 1112-р хуудас.

Буриад хэл дээр орчуулга хийхдээ Библид тодорхойлсон Ертөнцийн Эзэнийг «бурхан» хэмээн нэрлэж байсан нь тухайн үедээ доорхи шүүмжлэлүүдтэй тулгарч байв. Үүнд: «Бурхан гэдэг нэр томъёо нь үнэндээ ямар утга учиртай байлаа ч ... миний мэдэхээр монголын бүх уламжлалт уран бүтээлд уг нэр нь Буддад л илэрхийлдэг бөгөөд үүнээс өөр юуг ч илэрхийлдэггүй болно ... Библийн орчуулгад Ертөнцийн Эзэнийг тодорхойлохдоо „бурхан“ буюу Будда гэсэн үгийг ашиглах нь үнэндээ маш их эргэлзээтэй асуудал мөн ... Монголоос өөр Буддын шашинтай үндэстнүүдийн хэл дээр Библийг орчуулахдаа Ертөнцийн Эзэний тухай ойлголтыг Буддын шашинтнуудын бурхантай холбохоос зайлсхийхийн тулд аль болохоор Буддатай холбоогүй нэр томъёог сонгодог билээ ... Бурхан буюу Будда гэдэг үгийг сонгож аван хэрэглэх нь ... орчуулагчийн зүгээс ажилдаа хайнга хандаж, оновчгүй сонголт хийснийг л харуулдаг болно» гэсэн тэмдэглэл ч үлдсэн байдаг ажээ.^I

Цаг хугацаа улирах тусам Сибирьт болон Өвөр монголын Жихол гэдэг газарт Библийн орчуулгад оролцож байсан хүмүүсийн зүгээс Ертөнцийн Эзэнийг бурхантай хольж хутгахыг эсэргүүцэх байдал илт гарах болжээ. Мөн Хятадад буй Монголчуудын дунд ажиллаж байсан Шведийн миссионерүүдийн зүгээс ч ийм эсэргүүцэл гарч улмаар буриад хэлний «Шинэ Тистамэнт»-ийн орчуулгыг засварлан сэргээгээд 1952 онд Хонг—Конгд хэвлэгдэн гарах үгийг хүртэл энэхүү маргаан үргэлжилсээр байлаа.^{II} Буриад хэлний дээрх орчуулгыг тийнхүү Буддизмын сургаалын хэллэгтэй нь сэргээн хэвлэсэн нь уг маргааныг шийдвэрлэхэд тус болж чадаагүй юм гэдгийг бас тэмдэглэн хэлэх нь зүйтэй биз ээ.

Ийнхүү Библийг орчуулахдаа өөр шашин шүтлэгийн нэр томъёог авч хэрэглэхийг зарим нэг нь дэмжиж, зарим нэг нь эсэргүүцсээр байв. Дэмжиж буй хүмүүс нь болохоор лалын шашинтай зарим нэгэн үндэстнүүдийн хэл дээр Ертөнцийн Эзэнийг Аллах хэмээн нэрлэдгийг жишээ болгон авдаг ажээ. Гэхдээ энэ нь бас л хөдөлбөргүй зүйл биш бөгөөд ялангуяа төв азийн хойт хэсгээр оршдог лалын шашинтай үндэстнүүдийн хувьд Христийн сургаалыг бусад шашны нэр томъёотой хольж хутган заах нь буруу гэсэн үзэл бодол зонхилж байдаг. Гэхдээ лалын шашинтнуудын хувьд «бурхан бүтээх» гэсэн ойлголт буюу өөрөө хэлбэл «Аллахын дүрийг бүтээнэ» гэсэн ойлголт байдаггүй бөгөөд Аллах нь бурхантай адилгүй зөвхөн сүнс хэлбэрээр оршин байдаг ажээ. Жишээлбэл, бурхны шашинд олон янзын бурхан байдаг боловч лалын шашинтнуудын хувьд цорын ганц Аллах байдаг болно. Бурхан гэдэг үгийг Монголчууд олон аргаар хүнтэй холбон хэрэглэдэг бол «Аллах» гэдэг үгийг лалын шашинтнууд хэзээ ч хүнтэй холбодоггүй байна. Ер нь Ертөнцийн Эзэнийг илэрхийлж буй нэр томъёо нь уг ухагдахуунаараа хүнтэй холбох боломжгүй байх ёстой юм. Аллахын мөн чанарын тухай яриад үзвэл, Ертөнцийн Эзэнтэй зарим талаар адил төстэй байдаг бол бурхны тухай ойлголт нь Ертөнцийн Эзэнээс тэс өөр буюу бүр эсрэг байдаг нь тодорхой.

Бурхан бол зөвхөн Буддын шашинтай холбоо бүхий нэр томъёо гэдэг нь маш тодорхой харагддаг. Жишээлбэл, Марко Пологийн бичсэн номонд хэлэхдээ Буддистууд Хубилай хаанд бараалхахаар ирэхдээ өөрсдийгөө «бурхан Шакьямуныг шүтэгчид» хэмээн нэрлэжээ.^{III} Профессор Валтер Хейсиг нэртэй монголч эрдэмтэн нь Буддын шашин нь одоогийн монголын нутаг дэвсгэр дээр МЭ 4-р зууны үед анх удаа дэлгэрч байсан хэмээн үздэг байна.^{IV} Жишээлбэл: Уйгурын хаант улсын нийслэл хот нь Харбалгасанд байсан бөгөөд тэр нь одоогийн Хархориноос 55 км зайд оршдог. Буддизм, бөө мөргөл, манийн шашин болон загалмайтны несторины урсгал нь уйгуруудын хүлээн авсан олон шашнуудын дунд тархсан ажээ. Уйгурын Буддын шашинтнуудын хусны холтос дээр бичиж үлдээсэн нэгэн баримт нь дор хаяад МЭ 9-р зууны үед бичигдсэн гэж тогтоогдсон бөгөөд уг бичгийг уйгур хэлнээс буулгавал, «tai-treye bir hagam» (майтрай бур—Хаган) гэдэг үг бичээстэй байгаа нь «Майдар Будда хаан» буюу «Майдар бурхан» гэсэн үг болно.^V Туркийн «Ларосс» толь бичигт «бурхан» гэдэг үгийг

^I Malan, S. C. [Balliol College, Oxford University, and vicar of Broadwindsor, Dorset] (1856) *A Letter to the Right Honourable, the Earl of Shaftesbury, President of the British and Foreign Bible Society; on the Pantheistic and on the Buddhistic Tendency of the Chinese and of the Mongolian Versions of the Bible Published by that Society*, London, Bell and Daldy. 17—19-р хуудас.

^{II} Архивын материалаас авав.

^{III} Marco Polo (1903) *The Book of Ser Marco Polo, the Venetian, Concerning the Kingdoms and Marvels of the East* [Henry Yule tr.], London, Murray. Боть II, 320-р хуудас.

^{IV} Heissig, W. (1980) *The Religions of Mongolia*, London, Kegan Paul. 4-р хуудас.

^V Maue, D. (2008) *Three Languages on One Leaf: on IOL Toch 81 with Special Regard to the Turkic Part*. Bulletin of SOAS, 59—73-р хуудас.

уйгур хэлний «Будда» гэсэн үг хэмээн тайлбарласан байдаг.¹

Манийн шашин нь одоогийн Монголчуудын нутаг дэвсгэр дээр оршин байсан Уйгурын хаант улсад МЭ 8-р зууны үед хүчтэй тархсан байлаа. Харбалгасанд буй туурийг Манийн шашны нэгэн том сүмийн балгас хэмээн үздэг ажээ. Уйгурын эртний алдарт сурвалж бичигт дурьдахдаа Уйгурын Бөө Хаан нь Манийн шашинд орсныг тэмдэглэсэн байдаг. Манийн шашинтнуудын эртний эх сурвалжид дурьдахдаа бурхныг «Будда» хэмээн нэрлээд тэр нь Буддын шашны ямар нэгэн бошгот гэсэн байна. Харин Манийн шашинтнууд нь бурхныг ямар нэгэн шүтээн гэж хэлээгүй байдаг ажээ.

Бурхан гэдэг нь түгээмэл үг бөгөөд интернэтээс үзвэл, Төв Азийн олон оронд «Бурхан» гэдэг нэрийг хэрэглэдэг байна. Мөн Турк улсад ийм овогтой олон хүн байдгийг үзэж болно. „Бурхан Халдун“ нэртэй газар зүйн нэр томъёо нь монголын нэгэн нэрт эрдэмтний хэлсэн ёсоор „Халзан Бурхан“ гэсэн үг бөгөөд энэхүү үг нь уйгурын үеэс гарал үүсэлтэй Буддын сургаалын утга агуулгыг хадгалсан шинжтэй байдаг. Монголчууд нь уйгуруудын бичиг үсгийг авч хэрэглэхдээ Буддаг «бурхан» хэмээн нэрлэдэг байсан нь маргаангүй бөгөөд зарим газарт Буддын шашинтай холбоо бүхий газар зүйн нэр томъёонд хүртэл хэрэглэж байсан нь 13-р зууны үед Буддын шашин Монгол улсад хүч түрэн гарч ирэхээс ч олон зуун жилийн өмнөөс улбаатай болох нь харагддаг ажээ.

Энэ үгийг одоогийн монгол хэл дээр хэрхэн хэрэглэж байгааг авч үзэх нь өнгөрсөн үеийн түүхийг харахаас ч илүү чухал ач холбогдолтой юм. Монгол, Орос болон Хятад улсуудад амьдарч буй монгол хэлтэй үндэстнүүдийн хэлийг үзвэл, бурхан гэдэг нь одоо ч хэрэглэгдэж буй үг бөгөөд Буддагийн тухай ярихад өргөн хэрэглэгддэг нь маргаангүй үнэн болно. Түүнээс гадна «Бурхны шашин» гэдэг нь бүх шашныг илэрхийлсэн ерөнхий нэр томъёо биш бөгөөд харин Буддын шашныг тусгайлан тодорхойлж өгдөг байна. Энэхүү нэр томъёог яг ийм л утгаар нь хэрэглэдэг болохыг монгол хэлтэй ямар ч ард түмний дунд хэрэглэгддэг толь бичгээс нь харж болох юм.

Тийнхүү одоогийн энэ орчуулгыг хийхдээ өнгөрсөн түүхийн явцад энэ үгийн талаар маргаантай асуудал гарч байсныг ч харгалзан үзэх хэрэгтэй байлаа. Орчуулгын эхлэлийг 1972 онд анх тавих үед туслалцаж байсан МУИСургуулийн багш нараас «бурхан» болон «тэнгэр» гэдэг үгийн талаар асууж улмаар «Бодит биегүй хирнээ мөнх оршин байдаг цорын ганц сүнс нь төгс оюун ухаантай, бүхнийг мэдэгч, хэнтэй ч зүйрлэшгүй цорын ганц хирнээ орчлон ертөнц болон түүнд байгаа бүх юмыг оргүй хоосноос үүсгэсэн, ямар ч үед хаа сайгүй оршин байдаг, төгс төгөлдөр чанартай» гээд түүнийг ямар нэрээр нэрлэвэл зохихыг асуужээ. Ингэхдээ орчуулагч нь „God“ гэдэг англи үгийг монголоор хэрхэн орчуулах тухай асуухын оронд Ертөнцийн Эзний маш чухал мөн чанаруудыг тэр багш нарт тайлбарлаж өгөөд ямар нэр томъёо зөв байж болохыг асуусан байна. Багш нар нь энэ асуултанд хариулахдаа «бурхан» болон «тэнгэр» гэдэг үг нь яахын аргагүй Монголчуудын уламжлалт шашин шүтлэгтэй холбоотой ухагдахуун учраас дээрх утга агуулгад огт тохирохгүй юм хэмээн хариулжээ. Гэхдээ дээрх утга агуулгатай холбоо бүхий нэр томъёог тухайн үед хэн нь ч бодож гаргаж чадахгүй байлаа. Харин дараа нь „Англи — Монгол товч толь“ хэмээх нэгэн номноос үзэхэд,

god бурхан, тэнгэр
God ертөнцийн эзэн

хэмээн тайлбарласан байв.²

Тиймээс тэрхүү багш нараас „Ертөнцийн Эзэн“ гэдэг нэр нь тэгвэл хир зэрэг тохиромжтой болохыг нь асуухад тэд хэрэглэж болно гэдэг дээр санал нийлжээ. Энэхүү нэр томъёо нь Библийн «Зихарях зарлагын дамжуулсан үг» хэмээх номонд Ертөнцийн Эзэн өөрийгөө «Даян дэлхийг захирагч Их Эзэн» («Зихарях» 4.14) гэдэг үгээр илэрхийлсэнтэй нь утга дүйцнэ. Харин энэхүү орчуулгад өөр бусад шашин шүтлэгүүдтэй холбоо бүхий бурхан шүтээнүүдийг илэрхийлэхдээ „бурхан“ гэдэг үгийг нь хэрэглэв.

Библид Ертөнцийн Эзэнийг илэрхийлэхдээ олон янзын нэр томъёонуудыг хэрэглэсэн байдаг. Гэхдээ тэдгээр нь өөр ямар нэгэн шашин шүтлэгтэй огт холбоогүй үгс байдаг болно. Үүнд: «Хуучин гэрээ»-нд «ЯХВХ» буюу «Мөнхийн Эзэн» гэдэг нэрийг олонтаа хэрэглэжээ. Гэхдээ («Чөлөөлөгдсөн нь» 3.14; «Яашах» 42.8) энэ нь Ертөнцийн Эзэнийг тодорхойлсон

¹. (1986) Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, İstanbul, Interpress Basın ve Yayıncılık.

². Нямсүрэн, С. (1968) Англи — Монгол товч толь, Улаанбаатар, Монгол Улсын Их Сургууль. 106-р хуудас.

ерөнхий нэр томъёоноос арай өөр юм. «Хуучин гэрээ»-ний анхны номуудыг зөвхөн гийгүүлэгч үсгээр бичсэн байдаг бөгөөд энэ нь «ЯХВХ» гэдэг үгэнд ямар эгишиг байх ёстойг нь баттай хэлэхэд хэцүү болгодог байна. Христийг ирэхээс 300 жилийн өмнө «Хуучин Гэрээ»-г грек хэл дээр орчуулсан хирнээ энэхүү нэрийг орчуулах нь байтугай грек маягаар галиглаж ч өгөөгүй байдаг. Учир нь, Еврейчүүд тэр үед «ЯХВХ» гэдэг нэрийг хэлэхээсээ ч цээрлэдэг байсан нь хүн Ертөнцийн Эзэний нэрийг үл хүндэтгэсэн байдлаар хэлж үүнээсээ болоод шийтгэл авахаас нь болгоомжилсных ажээ. Хүн ямар нэгэн тангараг тавихдаа өөрийнх нь энэ нэрийг хэрэглэж болно хэмээн Ертөнцийн Эзэн Еврейчүүдэд хэлсэн байдаг боловч («Чөлөөлөгдсөн нь» 6.13) тэд уг нэрийг хэлэхээс ч цээрлэж оронд нь түүнийг «адонай» хэмээн дуудах болжээ. Энэ нь «Их Эзэн» гэсэн утгатай үг юм. Гэхдээ Ертөнцийн Эзэн өөрөө хүмүүст ийм тушаал өгсөн гэвэл, ташаарал болно. Ийнхүү грек хэл дээр «Хуучин гэрээ»-г орчуулахдаа «ЯХВХ» гэдэг үгийг өөр үгээр орлуулан «Их Эзэн» болгосон нь уг нэрийг төлөөлүүлсэн утгыг гаргаж ирлээ гэсэн үг биш болно. Учир нь, «ЯХВХ» гэдэг нь анхнаасаа «Их Эзэн» гэдэг үг биш бөгөөд зөвхөн еврей хэлний «оришин байх» гэдэг үгийн гийгүүлэгчүүдээс бүрдсэн үг юм. Энэ нь Библид буй «Би бол Мөнх Оришихуй», «Би бол Аврахаамаас ч өмнө оришин байсан Мөнх Оришихуй» гэдэг үгийн үндэс суурь нь ажээ. «ЯХВХ» гэдэг үг нь Ертөнцийн Эзэний үгийг дамжуулан бичиж үлдээсэн хүмүүс болон түүнийг уншиж буй хүмүүсийн аль, алинд нь тодорхой утгатай байсан учраас өнөөгийн уншигчдын хувьд ч бас утга тодорхой байх ёстой нь ойлгомжтой. Тийм ч учраас энэ үгийг «Мөнхийн Эзэн» хэмээн орчуулсан бөгөөд энэ Ертөнцийн Эзэний мөнх оришин байдаг чанарыг онцгойлон тодорхойлж өгдөг байна.

Орчуулгын талаар нэмж хэлэх үгс

Анхнаасаа яруу найргийн хэлбэрээр бичигдсэн текстүүдийг яруу найраг маягаар нь буюу мөр мөрөөр нь, бадаг бадгаар нь буулган орчуулав.

Бусад олон үндэстний хэл дээр орчуулга хийдэг жишгийн дагуу уншигчдад туслахын тулд тодорхой нэг хэсэг бүрт туслах гарчгуудыг оноож өгсөн болно. Гэхдээ туслах гарчгууд нь анхнаасаа Библийн эх текстэд байгаагүй бөгөөд Библийн утга санааг тайлбарлахад үүнийг ашиглаж болно гэсэн үг биш юм.

Мөн эх текстэд дурьдсан эрдэс бодис, өвс ургамал, барилга байгууламж, архитектортой холбоотой тайлбарууд, хувцас хунар, үнэт эрдэнэс, гоёл чимэглэл, хөгжмийн зэмсгүүд болон бусад эд материалын зүйлүүд нь чухамдаа ямар байсныг яг таг тодорхойлон хэлэхэд хэцүү юм гэдгийг анхаарах нь зүйтэй. Мөн Библид дурьдсан их, бага болон хүнд, хөнгөний хэмжигдэхүүнүүдийг яг нарийн тодорхойлох боломжгүй ажээ. Гэхдээ Библийн орчуулгыг хийхэд мөрддөг түгээмэл зарчмын дагуу энэхүү орчуулгад буй хэмжигдэхүүний багцааг метрийн хэмжигдэхүүнээр тодорхойлж өгсөн нь олон улсын Библи судлаач эрдэмтдийн багцаалан тодорхойлсон хэмжээнүүд болно.

«Хуучин гэрээ»-нээс иш татаж хэлсэн зарим үг нь «Шинэ гэрээ»-нд байдаг ч түүнийг бас үг, үгээр нь буюу яг цээжилсэн мэт давтан хэлээгүй байдаг. Үүний шалтгаан нь гэвэл, МЭӨ 6-р зууны үед Израильчууд Вавилон улс руу цөллөгт туугдаж очоод арамей хэлтэй болсных ажээ. Есүс Христийг амьдарч байх үед Израильчууд нь аль хэдийн еврей хэлээр ярихаа болиод байсан ч 20-р зууны үеэс эхлэн еврей хэл дахин сэргэсэн байна. Харин Есүс Христийн амьдарч байх үед Израильчууд нь арамей хэлээр ярьдаг байлаа. «Шинэ гэрээ»-нд арамей хэлний „талиита хүүмий“, „Элой! Элой! Лема сабахтаний?“ болон „абаа“ гэх мэт цөөхөн хэдэн үгийг л оруулсан байна. Тухайн үед «Хуучин гэрээ» нь арамей хэл дээр аль хэдийн орчуулагдсан байжээ.

Басхүү Христийг ирэхээс 300 жилийн өмнө «Хуучин гэрээ» нь грек хэл дээр орчуулагдсан байв. Үүний шалтгаан нь гэвэл, Израиль улс тэр үед Грекийн эзэнт гүрний колони байсных юм. Есүс Христийн амьдарч байх үед ч грек болон арамей хэлээр ярьдаг олон хүн Ойрхи Дорнод буюу Палестин нутагт амьдарч байлаа. Тиймээс «Шинэ гэрээ»-г бичсэн хүмүүс нь еврей хэлээр хэд, хэдэн удаа «Хуучин гэрээ»-нээс иш татсан байдаг ч басхүү грек болон арамей орчуулгаас нь иш татах хэрэгтэй гэж үзсэн учраас үүнээс болоод зарим үг нэмэгдэж эсвэл хасагдсан байдаг ажээ.

Зарим нэгэн шашин шүтлэгийн хувьд нууцлаг бөгөөд учир битүүлэг, үл ойлгогдох үгсийг ер бусын далдын хүч чадалтай хэмээн үздэг ч тэр нь чухам ямар утга учиртайг хүмүүс мэддэггүй тал бий. Харин Библийн түүхийг үзвэл, түүнийг өөр үндэстнүүдийн хэл дээр орчуу-

лах нь маш чухал гэж үздэг байсан нь илэрхий байдаг. Энэ нь Христийг ирэхээс 300 жилийн өмнө хийгдсэн «Хуучин гэрээ»-ний орчуулгаас тодорхой харагддаг болно. Библийн нууц нь хэрэглэж буй үг хэлэндээ байдаггүй бөгөөд харин ч түүнийг анхнаасаа бүх хүнд ойлгомжтой, энгийн хэлээр бичсэн байна. Библи нь эгэл жирийн хүмүүс ойлгоход бэрхшээлтэй сонгодог хэлээр бичигдээгүй харин нийт ард түмний хэрэглэдэг түгээмэл хэлээр бичигдсэн ном юм.

Библийн нууц нь үг хэллэгтэй биш харин Ертөнцийн Эзэн өөрийнхөө хүсэл зорилго, үйл хэргийг хэрхэн гүйцэлдүүлж байдагт оршдог.

Хүний нэр болон газар, усны нэрийг буулгасан аргачлал

Библид дурьдсан хүний нэрс болон хот тосгод, газар усны нэрсийг буулгахдаа орос, англи, герман, солонгос юмуу хятад хэлний аль нэг дээр орчуулсан Библийн нэрсийг дууриалсан монгол хэл дээр галиглах нь зүйтэй гэж хэлэхэд амархан байж болно. Гэхдээ энэ нь маш ээдрээтэй асуудал мөн. Яагаад гэвэл, англи хэл дээр Библи орчуулахдаа Библийн анхны эх текстийнх нь хэл болох еврей, арамей болон грек хэлний дуудлагыг дагаагүй ажээ. Үүний шалтгаан нь гэвэл, англи хэл дээр орчуулга хийгдэхээс олон зуун жилийн өмнө Библийг анх латин хэл дээр орчуулсан байв. Үүнээс болоод европчууд латин хэлний Библид буй нэрсийг хүүхдүүддээ өгөх болжээ. Тиймээс англи хэл дээр орчуулагдсан Библи нь латин хэлний нөлөөтэй болж улмаар хүн болон газар усны нэр томъёог тиймэрхүү маягаар буулгах болсон байна.

Орос хэл дээр Библи орчуулсан нь арай өөр маягийн түүхтэй бөгөөд «Хуучин гэрээ»-г орос хэл дээр орчуулахдаа еврей хэлнээс грек хэл рүү хийсэн орчуулгыг нь дагажээ. Тэрхүү орчуулга нь Христийг мэндлэхээс 300 жилийн өмнө хийгдсэн болохыг өмнө нь дурьдсан билээ. Тиймээс орос хэл дээр орчуулагдсан «Хуучин гэрээ»-ний нэрсүүд нь еврей хэлний дуудлагыг биш харин эртний грек хэлний орчуулгад буй нэрсийг дууриалгасан байдаг.

Библийн нэр усыг франц, испани, хятад хэл рүү буулгахдаа мөн л өөр, өөрсдийн уламжлалуудыг дагасан түүхтэй болно.

Тийнхүү Библид дурьдсан газар ус, хүмүүсийн нэр нь олон улс үндэстнүүдийн хэл дээр өөр, өөр маягаар дуудагдах болсон юм. Үүнээс үзвэл, Библийн нэр усыг ямар нэгэн үндэстний хэл дээр орчуулахдаа өөр нэгэн үндэстний хэлийг дууриалсан дагах нь боломжгүй асуудал бөгөөд учир нь гэвэл, хэл болгон гадаад нэрсийг өөр, өөрсдийн онцлог байдлаар дууддаг нь маргаангүй. Тиймээс Библийг монгол хэл дээр орчуулахдаа эх текстийг ашиглан газар, ус болон хүний нэрсийг еврей, арамей, грек хэлний дуудлагаар буулгаад үүнийгээ монгол маягаар дуудахад нь илүү хялбар дөхөм болгож өгөх нь зөв хэмээн үзлээ.

Европын орнуудын хувьд «Шинэ гэрээ» нь «Хуучин гэрээ»-нээс илүүтэйгээр олны танил болсон байдаг учраас «Хуучин гэрээ»-ний нэрсийг буулгахдаа еврей хэлнийх нь дуудлагыг дагалгүйгээр «Шинэ гэрээ»-ний грек хэлний дуудлагыг дагасан байна. Тиймээс европын олон хэл дээр орчуулагдсан Библийн нэр ус нь Ева, Кайн, Айбл гэх мэтийн галигтай байдаг. Гэтэл Еврейчүүд нь «Хуучин гэрээ»-нд буй нэрсийг үнэндээ иймэрхүү маягаар дууддаггүй байжээ. Тиймээс дээрх нэрсийг монгол хэл дээр буулгахдаа еврей хэлний «Хуучин гэрээ»-ний дуудлагыг дагах нь дээр гэж үзсэн болно.

Хэл зүйн дүрмээс үзвэл, еврей, арамей болон грек хэлний үгс нь монгол хэлтэй адилхан давхар тийн ялгал авч явдаг тохиолдол олон бий. Иймээс гадаад хэлийг монгол хэл дээр галиглан буулгахдаа ихэнх тохиолдолд тийн ялгалыг нь орхидог байна. Жишээлбэл, орос хэл дээр Библи орчуулахдаа заримдаа тийн ялгалыг нь орхилгүйгээр «Христос» гэсэн хирнээ бас «Христ» гэж бичсэн тохиолдол ч байдаг. Эхний удаад энэ нэр нь грек хэлний тийн ялгалтайгаа байхад хоёрдахь удаад нь үүнийг орхигдуулсан ажээ.

Янз бүрийн хэл дээр орчуулагдсан бөгөөд олноо хүлээн зөвшөөрөгдсөн сайн орчуулгуудыг үзвэл, хүн болон газар усны нэг нэр нь еврей, арамей болон грек текстүүд дээр өөр, өөр маягтай байх тохиолдолд аль түгээмэл хэрэглэгдэж байгааг нь аваад тухай бүрт нь холбогдох тайлбарыг хадаж өгдөг байна.

Дүгнэлт

Энэхүү орчуулгыг хийхдээ Их Эзэн Есүс Христийг эрхэм чухал байр сууринд нь байлгахыг зорьсон бөгөөд Ертөнцийн Эзэний хэлсэн ёсоор орчлон хорвоод хамгийн дээд, хамгийн

хүндэт байр суурийг зөвхөн тэр л эзлэх учраас, хүн төрөлхтөн магтаал талархлаа зөвхөн түүнд л өргөх ёстой учраас энэхүү нөр их ажлыг гүйцээн дуусгасны эцэст хэн нэгэн хүнд, ямар нэгэн талархлын үгийг зориулахгүй байхаар шийдлээ. Энэ нь олон үндэстний хэл дээр Библийг орчуулахад дагаж мөрддөг уламжлалт зүйл болно. Өөр бусад хэл дээр хийгдсэн орчуулгуудын нэгэн адилаар энэхүү орчуулгыг ч бас хүмүүн төрөлхтний нэгэн хэсэг болсон хүмүүс хийсэн учраас төгс төгөлдөр бүтээл байж таарахгүй бөгөөд хаа нэгтээ алдаа мандаг гарсан байх нь маргаангүй. Гэхдээ энэхүү ажлын гүйцэтгэж байх явцад маань эхэлсэн ажлаа гүйцээн, зорьсон зорилгодоо хүрэх хүч чадлыг үргэлж өгч байсан Ертөнцийн Эзэндээ бид байнга талархсаар байх болно. Энэхүү орчуулгыг бид зөвхөн түүний нэрээр л эхэлж чухамхүү түүний яруу алдрыг өргөн мандуулахын төлөө л дуусгасан учраас бүх орчуулгыг Ертөнцийн Эзэндээ өргөн барьж байна. Уг орчуулга нь олон хүнд Ертөнцийн Эзэний үнэн бөгөөд ариун дархан үгийг илүү сайн ойлгуулж, тэр үгнийх нь амьд тунхаг болон энэ дэлхийд ирсэн Есүс Христийн тухай тэдэнд илүү ойлголт өгсөөр байх болтугай гэсэн хүсэлт нь Ертөнцийн Эзэнээсээ гуйх бидний гуйлт байх болно.

ХУУЧИН ГЭРЭЭ

